

IRIDARIUL GRĂDINII BOTANICE DIN CHIȘINĂU

EUGENIA CERNEI*, A. PÎNZARU*, M. ȘEREMET*

Reieșind din funcțiile de bază ale unei grădini botanice, didactico-științifice și de conservare a fondului genetic de plante spontane și cultivate, - pe parcursul a mai bine de 20 ani am acumulat o colecție de stânjenei (*Iris* L.), care întrunește circa 250 soiuri și peste 60 specii originare din diverse regiuni fitogeografice.

Având în vedere bogăția în infrataxoni a genului *Iris* și datorită amplitudinii morfologice și cromatice a speciilor și soiurilor de *Iris* (denumirea genului poartă sigiliul zeiței curcubeului, Iris) a fost concepută crearea expoziției - colecție „Iridariu“, care se înscrie armonios în arhitectura peisagistică a terenului Grădinii Botanice din Chișinău. Această expoziție de monocultură s-a fondat în conformitate cu următoarele principii științifice: sistematico-taxonomic; ecologico-geografic; sistematizării geografice a soiurilor; sistematizării pe grupe horticole; cronologiei apariției soiurilor; cromatic; peisagistic.

Concepția științifică a „Iridariului“ a fost elaborată în anul 1989 (autor Eugenia Cernei), proiectul - în anul 1990 (autor Anatol Pinzaru) și realizarea pe viu a proiectului - toamna anului 1990 - primăvara anului 1993. Expoziția este concepută din două părți componente, despărțite una de alta de un dren, funcția căruia e de a coborî nivelul apelor subterane. Amenajarea și înobilarea drenului cu piatră de Cosăuți, cu nisip și prundiș, ce-i imprimă o înfățișare estetică originală, precum și rețeaua de cărării, a fost realizată de arhitectul Mihai Șeremet.

Așadar, expoziția de monocultură „IRIDARIU“, amplasată pe o suprafașă de 46 de ari, include 7 sectoare, a căror caracterizare succintă o prezentăm în continuare.

I. Sectorul cromatic prezintă un centru spectral, pe suprafața căruia sunt expuse 29 soiuri, ce includ întreaga paletă de culori: albă ('Snow White', 'Schneegotin', 'Winter Carnival'), albastră ('Indra', 'Ballerine', 'South Pacific'), violetă ('Dark Mood', 'Sable'), intens violetă, aproape neagră ('Black Taffeta', 'Sable Night'), lila ('Pink Imperial'), roză ('Pink Talcum'), vișinie ('Orelia'), vișiniu-roșietică ('Fire Craecker'), mierie ('Chinguapin'), galbenă ('Limelight, Elsa Sass').

II. Sectorul sistematico-taxonomic include 30 specii și ecoforme din subgenurile *Limniris* (*Iris sibirica* L., *I. versicolor* L.), *Xyridion* (*Iris crocea* Jasq., *I. monnieri* DC., *I. notha* Bieb.), *Crossiris* (*Iris tectorum* Maxim.), *Iris* (*Iris pumila* L., *I. albertii* Regel).

III. Sectorul ecologico-geografic are 30 taxoni și prezintă speciile higrofile (*Iris laevigata* Fisch., *I. pseudacorus* L.), mezofile (*Iris carthaliniae* Fomin, *I. klattii* Kem.-Nat.) și xerofile (*Iris iberica* Hoffm., *I. hoogiana* Dykes, *I. pumila* L.).

Aici sunt expuse specii de origine europeană (*Iris pumila*, *I. variegata* L.), caucaziană (*Iris sulphurea* C. Koch, *I. cartholiniae*, *I. notha*), mediteraneană (*Iris pallida* Lam., *I. albicans* Lange), siberiană (*Iris lactea* Pall., *I. laevigata* L.), nordamericană (*Iris versicolor* L., *I. chaemeris* Bertol.), irano-turanică (*Iris sogdiana* Bunge, *I. albertii* Regel, *I. stolonifera* Maxim.), etc.

IV. Sectorul grupelor horticole este amplasat pe 3 parcele separate:

1. grupa monocoloră - soiurile: 'Almond Blossom', 'Babbling Brook', 'Big Time', 'Pierre Menard', 'Deep Black', 'Ola Kala' ș.a.;
2. grupa binuanțată - soiurile: 'Amber', 'Bouttercup Bower', 'Latin Lower', 'Melchior', 'Nadia' ș.a.;
3. grupa bicoloră - soiurile: 'Broadway Star', 'Fire Chief', 'Fantastic Voyage', 'Margarita' etc.;
4. grupa plicată - soiurile: 'Bazaar', 'Cayenne Capers', 'Gay Tracery', 'Port Wine', 'Going My Way', 'My Honeycomb', 'Taholah' ș.a.;
5. grupa policromatică (blend) - soiurile: 'Anthem', 'Bronze Bell', 'Inca Chief', 'Brasilia', 'Royal Tapestry' etc.

O parcelă a acestui sector e amenajată conform sistematizării geografice a soiurilor: selecția franceză ('Dalila', 'Directeur', 'Pinell', 'Marinella'), germană ('Folkwang', 'Kupferhammer', 'Feuervogel'), engleză ('M-Rs Reuthe', 'Empress of India', 'Sir Michael'), americană ('Golden Planett', 'Papper Moon', 'Sharkskin') etc.

Toate soiurile din acest sector (în număr de 167) sunt prezentate conform cronologiei apariției lor; spre exemplu, 'Madam Chereau' (1844), 'Blue Shimmer' (1941), 'Dotted Swiss' (1956), 'Going My Way' (1972).

V. Sectorul creatorilor de soiuri reflectă rezultatul lucrărilor de selecție al unor amelioratori: Gibson ('My Honeycomb', 'Taholah', 'Siva Siva'), Schreiner ('Crispette', 'Harbor Blue', 'Jewel Tone'), Cernei ('Dor de Dacia', 'Sarmisegetusa') etc.

VI. Sectorul mixt, conceput ca o expoziție a grupurilor de stânjenei. Spre exemplu, stânjeneii barbelaiți pitici sunt reprezentați astfel: *Iris pumila*, apoi urmează soiurile 'Circlette', 'Cherry Garden' ș.a.; spuria-iris: *Iris spuria* cu soiurile 'Essay', 'Druftwood', 'Golden Lady'; stânjeneii barbelaiți înalți: *Iris variegata*, urmând apoi soiurile 'Cloudcap', 'Espada', 'Chinquapin'; stânjeneii siberieni: *Iris sibirica* cu soiurile 'Helicon', 'Mowe', 'Phosphorflame' ș.a.

VII. Sectorul peisagistic, în care stânjeneii sunt expuși în ambianța unor specii decorative de arbuști, plante ierboase perene și anuale.

Iridariul are o menire polifuncțională: didactică, științifică, recreativ-meditativă, igienico-sanitară și estetic-artistică. Această expoziție pe drept cuvânt poate fi numită sanctuar al frumuseții, unde domină o paletă cromatică însuflețită și o mireasmă suav îmbietoare.